

EEDER

Edebi Elestiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Mart 2023, Cilt 7, Sayı 1

Atf/Citation: E, Derviş (2023). "Behçet Necatigil'in "Ölüme Yol" Adlı Şiiri Üzerine Tahlil Denemesi". *Edebi Elestiri Dergisi*. 7(1), s. 143-155.

Derviş ERDAL*

Behçet Necatigil'in "Ölüme Yol" Adlı Şiiri Üzerine Tahlil Denemesi**

Analysis Essay on Behçet Necatigil's Poem: "Ölüme Yol"

ÖZ

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirine damgasını vurmuş şairlerden biri olan Behçet Necatigil'in şiirlerinde ölüm teması önemli bir yer tutar. Şairin 1958'de Varlık dergisinde yayımladığı "Ölüme Yol" şiiri de bu minvalde ölüm temasını ele aldığı şiirlerdendir. Behçet Necatigil, Arada (1958) adlı şiir kitabında yer alan bu şiirinde ölüm temasını daha ziyade halk edebiyatı motiflerinde yaygın olarak görülen bir nevi yolculuk olarak işlemiştir. Şair, şiirinde bu yolculuğu, metafizik bir olgunun yanı sıra yaşantılarının ve mitolojik motiflerin eşliğinde psikolojik ve sosyal boyutlarıyla ele almıştır. Çalışmada Behçet Necatigil'in "Ölüme Yol" adlı şiiri, şairin poetikası göz önünde bulundurularak müstakil başlıklar altında "şekil", "dil ve üslup" ve "muhteva" açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Behçet Necatigil, ölüm, terki, Ölüme Yol, şiir

ABSTRACT

In the poems of Behçet Necatigil, one of the poets who left his mark on Turkish poetry in the Republican Period, the theme of death plays an important role. The poem "The Way to Death", published by the poet in Varlık magazine in 1958, is one of those poems in which he deals with the theme of death in this way. Behçet Necatigil, in his poetry book Arada (1958), deals with the theme of death as a kind of journey that is commonly seen in folk literature motifs. In his poetry, the poet dealt with this journey with its psychological and social dimensions, accompanied by a metaphysical phenomenon, as well as his experiences and mythological motifs. In the study, Behçet Necatigil's poem "The Way to Death" was examined in terms of "form", "language and style" and "content" under separate headings, considering the poet's poetics.

Keywords: Behçet Necatigil, death, saddle, Way to Death, poetry

* Dr. Öğretmen, MEB, dervis.erdal@hotmail.com ORCID: 0000-0003-0152-4837

** [Araştırma Makalesi], Geliş Tarihi: 04.01.2023 Kabul Tarihi: 02.03.2023 Yayın Tarihi: 25.03.2023 DOI: 10.31465/eeder.1229644

Giriş

Behçet Necatigil, biçim ve içerik anlamında şiirde yaptığı yeniliklerle Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde adından söz ettirmeyi başarmış önemli bir şahsiyettir. Şiirlerinde kendine özgü üslubuyla geleneksel şiirle Batı şiirine ait kimi özellikleri harmanlayarak veren şair, kendi deyimiyle “şiirde kırk yılını, doğumdan ölümüne, orta halli bir vatandaşın, birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye, duyurmaya harcadı.” (Necatigil, 1989: 227-228).

Şairliğin gurbet, hasret ve hikmet adı altında üç burçtan oluştuğunu söyleyen Necatigil, şairin özenti ve kendini arayış içinde olduğu ilk evreyi gurbet burcu; özentiden, taklitten uzaklaşıp kendi şiirini bulma sürecine geçiş yaptığı ikinci evreyi hasret burcu; kendi kişiliğini bulduğu son evreyi ise hikmet burcu olarak niteler (Çetin, 1997: 107-109). Necatigil, şiire çok erken yaşlarda başlamakla birlikte asıl şahsiyetini 1940 sonrasında yazdığı şiirlerle bulmuştur (Enginün, 2006: 91). Özellikle 1950’li yılların başından itibaren şiirlerinde modern şiire özgü teknikleri kullanmaya başlayan şair, kendi şiir anlayışını yansıtan başarılı ve lirik şiir örneklerini ise 1955’ten sonra yöneldiği soyut şiirin yanı sıra bilinçli olarak biçim ve içerik açısından şiirinde yaptığı birtakım değişiklikler neticesinde vermeye başlamıştır (Taşcıoğlu, 2006: 55).

İyi bir şiirin kapalı ve çağrışıma açık olması gerektiğini düşünen Necatigil, yaşantısında iz bırakan hemen her hadiseyi doğrudan ya da dolaylı yoldan şiirlerine malzeme etmiştir. Bununla birlikte İnci Enginün’ün tespitiyle “çekingen mizacından da kaynaklanan bir tavır ile ev içi/dış dünya; insanın açıklanmayan iç dünyası ile herkese görünen çehresini dile getirir.” (2006: 91). Çocukluk yaşantısının acılı izleri, ev, anne, hastalık, korku gibi izlekler onun şiirlerinin içeriğini belirlemiştir (Pazarkaya, 2016: 19). Ölüm temi ise bu izleklerin gölgesinde şiirlerinin her evresinde kendisine yer bulmuştur.

Bu çalışmada Behçet Necatigil’in gençlik dönemi ile olgunluk dönemi arasında âdeta eşik görevi üstlenen *Arada* (1958) adlı şiir kitabında yer alan “Ölüme Yol” adlı şiiri, şairin poetikası ve yaşantıları ışığında “Şekil”, “Dil ve Üslup” ve “Muhteva” başlıkları altında incelenmiştir.

Ölüme Yol

“Dağların ardından ölüm doludizgin gelir
Terkisinde biri vardır.
Ama yollar insanlarla kaynaşır
Ama dünya telaşında hepsi
Ama ölümün işi hepsinden aceledir
Ama yollar tutulmuş, geçilecek gibi değil.
Bir anda her şey bir yana itilir,
Önce ölüm! Ölüme yol!

– Hiç halim yok, ayakta duramıyorum.
Dopdolu bir taşıtta sanki bir kadın
Ama çok yaşlı bir kadın
Sanki yavaşça böyle demiştir.
Ama sağır uğultuda duyulacak gibi değil
Ama herkes havasında, hain, bencil - -
Bir anda her şey bir yana itilir
Önce ölüm! Ölüme yer!” (Necatigil, 2014: 162).

I. Şekil

Behçet Necatigil, şiirlerinde biçime ayrı bir önem verir. Ancak o, şiirde şekli, geometrik görünüşten, düzey ve hacim anlamından görmediği gibi sadece nazım şeklinden ya da vezinden de ibaret görmez (Çetin, 1997: 59). Ona göre şiirde biçim, kendi deyimiyle “gerekli parçaların yerli yerine konmasıdır.” (Necatigil, 2015: 47). Yazılarında sık sık şiirde biçim meselesinin önemine dikkat çeken Necatigil (2015: 47; 1999: 20), biçimi muhtevanın bir tamamlayıcısı olmasının yanı sıra yeniliğin de bir ölçütü olarak kabul eder. Nitekim, “Şiirde Şekil Önemlidir” başlıklı konuşmasında kendisine şiirde yapılan yeniliklerde şeklin mi, muhtevanın mı daha önemli olduğu hususunda sorulan bir soruya şeklin daha önemli olduğu yanıtını verdikten sonra gerekçesini şu şekilde açıklamıştır: “Çünkü: Eskiden denenmiş bir muhtevayı tekrar ele alabilir, yeni bir şekille bir daha söyleyebiliriz. Yenilik yarından pek fazla deyişte olduğuna göre şekil daha ağır basıyor, iş şekilde bitiyor diyebilirim.” (Necatigil, 1999: 20).

Şair, şiirlerinde ekseriyetle mısra kümelenişi ve kafiyeye düzeni bakımından serbest nazım biçimlerini kullanmakla beraber divan ve halk şiiri nazım biçimlerinin yanı sıra Batılı nazım biçimlerini de kullanmıştır. Necatigil, ilk şiirlerinde daha ziyade hece vezni kullanırken 1940 sonrasında serbest ölçüyle şiirler yazmıştır (Çetin, 1997: 292-295). 1 Ekim 1958 tarihinde Varlık dergisinde yayımlanan “Ölüme Yol” şiirinde de serbest nazmı tercih etmiştir.

İlk şiirlerinde kafiyeyi müzikal bir unsur olarak gören, daha çok tam ve zengin kafiyeyi kullanan şair (Çetin, 1997: 295; Taşçıoğlu, 2006: 98), bir konuşmasında eski, yaygın görüşlerin aksine içinde yaşadığı dönemi kastederek bugün kafiyeyi kullanmanın yeni şiire zarar vermediğini, tam tersine onu beslediğini, onun derli toplu görünmesini, kolay ezberlenmesini ve akılda kalmasını sağladığını ifade ettikten sonra 1937’den 1945’e kadar kafiyenin ilgi görmemesine rağmen son yıllarda yeniden kafiyeye döndüğünü, şiirde yarım kafiyenin rağbet gördüğünü belirtmiştir (Necatigil, 1999:174-175).

Necatigil, poetikasının yer aldığı *Bile/Yazdı* kitabında ise yeni şiirden bahsederken kafiyeye ile veznin şiirin birer parçası olduğunu ifade ettikten sonra her şiirin kendi kafiyeye ve vezni beraberinde getirdiğini belirtir. Yaygın görüşün aksine kafiyeyi mısra sonlarındaki ses benzerliği olarak düşünmenin ise artık kabul görmeyen bir anlayış olduğunu söyler. Sonrasında birbirinden uzak mısralar içerisindeki kelimelerde de kafiyenin oluşturulabileceğine dikkat çeken Necatigil, yeni şiirde eski veznin yerini alan iç ritmin ve ahengin bu minvalde birtakım kullanımlar neticesinde ortaya çıkacağını belirtir (2015: 76).

Necatigil, sekizer mısralık iki bölümden oluşan “Ölüme Yol” şiirinde de müzikalite ve ahenk açısından daha ziyade yarım kafiyeyi tercih etmiştir. Şairin şiirinin ilk bölümünün birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve yedinci dizelerinde “gelir”, “vardır”, “kaynaşır”, “aceledir”, ve “itilir” kelimelerinde /r/; altıncı ve sekizinci dizelerinde “değil” ve “yol” kelimelerinde /l/; ikinci bölümün dördüncü, yedinci ve sekizinci dizelerinde “demiştir”, “itilir” ve “yer” kelimelerinde /r/; beşinci ve altıncı dizelerinde ise “değil” ve “bencil” kelimelerinde /l/ ünsüzleriyle yarım kafiyeye kullanarak ahenk sağladığı, şiirine lirizm kattığı görülür. Necatigil, şiirinde kafiyeye dışında ahenk unsuru olarak ikinci bölümün ikinci ve üçüncü mısralarında ise “bir kadın” kelime gruplarıyla kelime hâlinde redifi tercih etmiştir.

Nurullah Çetin, Behçet Necatigil’in şiirlerinde redife hem bir ahenk unsuru hem de anlamı güçlendirici ve iletiyi ön plana çıkarıcı bir unsur olarak çokça yer verdiğini ancak redifi bir dolgu

malzemesi olarak görmediğini, onu işlevsel kılmasını bildiğini söyler (1997: 295). Çetin'in konuyla ilgili değerlendirmesi dikkate alındığında Behçet Necatigil'in bahsi geçen belgisiz sıfat tamlaması şeklinde oluşturduğu bu kelime grubuyla hem şiirinin muhtevasına işlevsellik anlamında katkı sağladığı hem de şiirine müzikalite katmak istediği anlaşılmaktadır.

Necatigil'in diğer şiirlerinde olduğu gibi bu şiirinde de iç ritmi oluşturacak ses tekrarlarını bilinçli olarak kullandığını söylemek mümkündür. Nitekim, Yılmaz Taşçioğlu *Dar Vakitlerde Geniş Zamanlar* isimli kitabının "Necatigil Şiirinin Yapı Özellikleri" bölümünde Necatigil'in örnek şiirlerinden hareketle onun ses, anlam ve ahenk açısından bir bağ kurmaya çalıştığına vurgu yapar. Çalışmasının "ünlü yinelemesi" bahsinde ise "Behçet Necatigil, ünlüleri zaman zaman bilinçli olarak şiirin içeriğine, verilmek istenilen duygu, düşünce ve oluşturulmak istenilen imgeye uygun bir ses düzeni sağlamaya çalışmıştır." (2006: 82) tespitinde bulunan Taşçioğlu, Necatigil'in bu bilinçle oluşturduğu dizelerinde /e/, /i/, /ü/ gibi ünlü seslerin ön plana çıktığını belirtir. Taşçioğlu, "ünsüz yinelemesi" mevzusunda ise Necatigil'in ünlü seslerde olduğu gibi ünsüz sesleri de zaman zaman duygu, düşünce ve ifade gücü açısından değerlendirdiğini belirtirken şiirlerinde /r/ ve /s/ ünsüzlerinin dikkat çektiği bilgisini verir (2006: 82-83). Taşçioğlu'nun dikkat çektiği bu seslerden /s/ dışındaki sesler, melodik açıdan da önem arz eden seslerdir. Mustafa Volkan Coşkun, Türkçedeki sesleri fonetik-semantik ilişki açısından değerlendirirken ünlü sesler ile /l/, /m/, /n/, /r/, /y/ seslerini melodik; /b/, /c/, /d/, /g/, /j/, /v/, /z/ seslerini yarı melodik; /ç/, /f/, /h/, /k/, /p/, /s/, /ş/, /t/ seslerini ise melodik olmayan sesler olarak niteler. Coşkun, melodik seslerin kulağa hoş geldiğini, dinleyenlerde estetik bir duygu oluşturduğunu, melodik olmayan seslerin ise ürettiği dalgaların düzenli olmaması nedeniyle bu seslere sürekli maruz kalan insanları rahatsız ettiği tespitinde bulunur (2015: 185-187).

"Ölüme Yol" şiiri, bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde şairin dize içlerinde /a/ (55), /i/ (49) ve /e/ (25) ünlü seslerle asonans, /l/ (28), /d/ (21) ve /r/ (21) ünsüz seslerle ise aliterasyon yaparak şiirine iç ritim ve ses zenginliği açısından bir armoni katmak istediği anlaşılmaktadır. Necatigil bunu yaparken Taşçioğlu'nun da ifade ettiği gibi bu seslerle şiirin içeriği ile verilmek istenilen duygu ve düşünce arasında bir bağ kurmayı da ihmal etmez. Necatigil'in, seslerin fonetik-semantik ilişkisinden de istifade ettiği görülmektedir. Şiirde başlık dâhil olmak üzere 434 sesin 305'inin melodik, 46'sının yarı melodik, 81'inin ise melodik olmadığı dikkate alındığında Necatigil'in, konu ölüm de olsa melodik seslere çokça yer vererek okuyucuda estetik bir duygu oluşturmayı arzuladığı söylenebilir.

II. Dil ve Üslup

Behçet Necatigil'in şiirlerine hitabet üslubundan daha ziyade durağan bir konuşma üslubu hâkimdir (Çetin, 1997: 322).

"İlk şiirlerinde umumiyetle açık bir üslup kullanan Behçet Necatigil, daha sonra, diğer toplumsal gerçekçi şairler gibi kapalı, manası güç anlaşılır şiirler kaleme almıştır, fakat o hiçbir zaman İkinci Yeni akımına mensup şairler veya gerçeküstücüler gibi insicamsızlığa varan serbest çağrışım üslubuna başvurmamıştır." (Kaplan, 1998: 191).

Nitekim, bir konuşmasında anlatma/öykü unsuru ağır bastığı, çağrışımlara kapalı olduğu için 1945-1955 yılları arasında yazdığı şiirleri beğenmediğini söyleyen Necatigil, konuşmasının devamında özetle modern şiirin de bir gereği olarak 1955'ten sonraki şiirlerinde okuyucunun tamamlamasına olanak sağlayan, çağrışıma dayalı kapalı şiirler kaleme aldığı belirtir (1999: 76-77). Mehmet Kaplan, Necatigil'in şiirlerindeki bu kapalılığın sebebini onun içe dönük karakteri,

çağdaş gerçeküstücülüğe karşı ilgi duyusunun yanı sıra özellikle divan şairlerinin kelimeler arasında gizli bağlantılar oluşturma tekniğini sevmesiyle izah eder (1999: 426).

Behçet Necatigil, şiirde üslup meselesinde de dile ayrı bir önem verir. Şiir hakkındaki görüşlerinin yer aldığı *Bile/Yazdı* isimli eserinin “Sanatçının Ruh Sayısı” bahsinde Fransız şairi Mallarme’nin “Şiir duygulardan değil, kelimelerden doğar.” sözüne katıldığını belirtmekle birlikte şairin, seçtiği kelimelere “kendinden ötede, uzakta, bağımsız; gündelik yaşantılarından, saplantılarından kopmuş, boşlukta bir dünyayı değil; katıldığı, çekim alanı içinde bulunduğu şeyleri” koyması gerektiğini söyler (2015: 44). Ali İhsan Kolcu’nun ifadesiyle şiiri “bir hüner, bir oyun olarak” gören Necatigil (2010: 22), şiirlerinde kelimelerin ses ve anlam özellikleri açısından birbiriyile bağlantılı olmasına da ayrı bir özen gösterir (Çetin, 1997: 61).

Behçet Necatigil’in kullandığı kelimelerdeki ses ve anlam bağlantısını, bu şiirde de görmek mümkündür. “Dağların ardından ölüm doludizgin gelir / Terkisinde biri vardır.” dizelerinde geçen “dağın ardı, doludizgin ve terki” gibi ifadeler ile “ölüm ve at” ilintisi üzerinden anlam açısından şiirine kapalılık katarak çağrışıma yol veren şairin, şiirin genelinde sade, anlaşılır bir üslup kullandığı söylenebilir.

Behçet Necatigil, şiirlerinde fiillerden ziyade isim veya isim soylu kelimeleri kullanan bir şairdir. İsimleri farklı anlamdaki kelime ve kavramlarla tamamlayarak dikkat çekici imgeler oluşturan Necatigil’in genellikle statik, durağan hâldeki duygularını aktarmak istediğinden fiilleri çok az kullandığı ya da hiç kullanmadığı görülür (Taşçıoğlu, 2006: 149-154). Nitekim, “Ölüme Yol” şiirinde de “gelir”, “kaynaşır”, “itilir”, “duramıyorum”, “demiştir” kelimeleri dışında fiillere yer vermeyen şair, bunlardan “duramıyorum” dışındaki fiillerde de pek çok şiirinde olduğu gibi geniş zaman kipiyle birlikte üçüncü tekil şahıs ekini tercih etmiştir. Yılmaz Taşçıoğlu, daha önce bahsi geçen kitabında Necatigil’in Türk şairleri arasında en çok geniş zaman kipini kullanan şair olduğunu belirtirken bunun nedenini geniş zaman kipinin şairin mizacı ve dünya görüşünü yansıtmaya en elverişli kip oluşuyla açıklar:

“Bu durum geniş zamanın, Necatigil’in mizacı ve dünya görüşünü yansıtmak bakımından en uygun teknik araç olması ile açıklanabilir. Kadercı bir dünya görüşüne, geçmişin, şimdinin ve geleceğin birbirinden farksız, aynı derecede kötü olduğu inancına sahip olan Necatigil, doğal olarak varlıkta olagelen bütün hareketleri geniş zaman içerisinde yorumlamıştır.” (2006: 154).

Bu kullanım, bir taraftan ölüm karşısında sıradan, statik bir yaşamın tasvirini güçlendirirken diğer taraftan fonetik açıdan şiirine ahenk kattığı gibi dağların ardından gelen ölümün dışarıdan gözlemci bir bakış açısıyla aktarımına da katkı sağlamıştır. Şairin incelediğimiz şiirinde ölüm karşısındaki kabullenışı göstermek için hareketliliği temsil eden fiillerden ziyade durağanlık işlevi gören isim veya isim soylu kelimeleri ağırlıkta kullandığı görülmektedir. Şair, şiirinde isim soylu kelimeler arasında ise en fazla “ama” bağlacını tercih etmiştir. Necatigil, “ama” bağlacını Türk şiirinde yaygın kullanımıyla dize içerisinde değil dize başında önyineleme biçiminde kullanmıştır. Yılmaz Taşçıoğlu, önyinelemenin “şiirde söyleyişe güç katmak, ahenk ve anlam bakımından şiirin bütünlüğünü sağlamak amacına ulaşmak için uygulanan” bir kullanım biçimi olduğunu ifade ettikten sonra bunun Behçet Necatigil’in şiirlerinde en çok uyguladığı yapı oluşturma yöntemlerinden biri olduğunu, şairin bu yinelemeleri kelime veya kelime grubu yinelemeleri şeklinde dize başlarında uyguladığı gibi dizenin aynen tekrar edilmesi biçiminde de kullandığını belirtir (2006: 95).

Hüseyin Cöntürk, Behçet Necatigil'in şiirlerinde kendine özgü geliştirdiği tekniklerinden bahsederken onun "klişeleşmiş dile kaymamak için büyük çaba harcayan bir şair" olduğu değerlendirmesinde bulunur (1964: 7). Necatigil'in şiirlerinde gerek bu kaygıdan gerekse ses ve anlam arasında bağ kurmak amacıyla birtakım dil oyunlarına başvurduğu bilinmektedir. Necatigil'in "ama" bağlacının kullanımında da klişenin dışına çıktığı görülür. Behçet Necatigil 16 mısradan oluşan bu şiirinin birinci bölümünde 6, ikinci bölümünde 3 olmak üzere toplamda 8 kez "ama" bağlacını kullanmıştır. Şair, ama bağlacını bilindik işleviyle "biri olumlu, biri olumsuz iki yargıyı birbirine bağlamak ya da biri olumlu, biri olumsuz iki durum arasında ilişki kurmak amacıyla kullan(mak)" (Üstünova, 2006: 82) yerine ilk dizede söylenenle sonrasında gelen dizeler arasında hem anlam açısından bağ kurmuş hem de tekrar yoluyla bir önceki dizede yer alan cümleyi devam ettirmiştir. Ayrıca, dil psikolojisi bağlamında burada "ama"nın korku ve şaşkınlık durumlarında yapıbozumuna neden olan kullanımından kaynaklı olarak bir kekelemeye, bir ifade etme zorluğuna sebebiyet verdiği de söylenebilir. Nitekim, Ali Özgür Özkarcı, Behçet Necatigil üzerine kaleme aldığı kitabında Necatigil'in *Dar Çağ* (1960) ile *Yaz Dönemi* (1963) şiir kitaplarıyla yeni şiir anlayışına yelken açtığını anlatırken "Şiirinin bu yeni döneminde, konuşmanın bölündüğü (sekteye uğradığı), eksik ifadelerin çoğaldığı, kekememsi bir hâl almıştır." (2016: 19) tespitinde bulunduktan sonra özetle eski şiirsel söyleyişlerin kimi özelliklerinden kurtulmadığını kabul etmekle birlikte "yeni dilsel arayışlarının" ilk belirtilerinin incelediğimiz şiirin de içerisinde yer aldığı *Arada* (1958) şiir kitabında görülmeye başladığına dikkat çeker (2016: 19-20). İsminden de anlaşılacağı gibi *Arada* (1958) şiir kitabı, eski şiirle yeni şiirlerinin arasında bir eşik görevi görür. Şiirdeki "ama" bağlaçlarının kullanımına bu açıdan bakıldığında, Necatigil'in bu şiirinde sonraki yıllarda daha da geliştirerek kullanacağı yeni bir teknik denediği, bununla bir taraftan söyleyiş açısından şiirini statik, durgun bir atmosferden çıkarmayı amaçladığı görülürken diğer taraftan anlam açısından "ama" bağlacının "uyarı, çelişki, karşıtlık" gibi özelliklerinden faydalanmak istediği anlaşılmaktadır:

"Ama yollar insanlarla kaynaşır
Ama dünya telaşında hepsi
Ama ölümün işi hepsinden aceledir
Ama yollar tutulmuş, geçilecek gibi değil.

Ama çok yaşlı bir kadın
(...)
Ama sağır uğultuda duyulacak gibi değil
Ama herkes havasında, hain, bencil - - " (Necatigil, 2014: 162).

"Ölüme Yol" şiirinde genel çerçevede "yaşam ile ölüm" arasındaki o ince çizgiye dikkat çeken şair, konuşma üslubu açısından benzer bir kullanımını, âdeta bir cümlelerin kelime öbeklerinin yerleri değiştirilmiş görünümündeki ikinci bölümün ilk dört mısrasında da okurun dikkatine sunar:

"- Hiç halim yok, ayakta duramıyorum.
Dopdolu bir taşıtta sanki bir kadın
Ama çok yaşlı bir kadın
Sanki yavaşça böyle demiştir." (Necatigil, 2014: 162).

Behçet Necatigil, halk şiirinde dörtlüklerin sonlarında sıklıkla görmeye alıştığımız dize tekrarlarını ise modern şiire özgü bir çizgide her iki bölümün son iki mısrasında kullanır. Şair ilk

dize tekrarında mısranın bütünlüğüne sadık kalırken ikinci dize tekrarında son kelimelerini değiştirir.

Yılmaz Taşçıoğlu, Necatigil ile ilgili kaleme aldığı kitabında şairin şiirlerinin yapı özellikleri bahsinde genel olarak yinelemelerin şiirde yapı taslakları ve anlatım yöntemleri açısından önemli olduğunu vurguladıktan sonra “estetik güzellik getirmek, çağrışımlar yaratmak, anlamları ve kavramları pekiştirmek gibi vazgeçilmez işlevleri” yerine getirdiğini belirtir (2006: 75). Necatigil’in, şiirlerinde kullandığı gerek kelime gerekse dize tekrarının hem çağrışımların oluşumunda hem de anlam ve kavramların pekiştirilmesinde önemli bir misyon üstlendiği görülür. Aynı zamanda bu tür yinelemelerle geleneksel şiirlerde olduğu gibi şiirini ahenk ve vurgu açısından güçlendiren şair, bölüm sonlarında içinde ve sonunda ünlemlerin yer aldığı “Önce ölüm! Ölüme yol!”, “Önce ölü! Ölüme yer!” mısralarıyla statik, durağan bir üsluptan bir anda dinamik olduğu kadar bir o kadar da içerisinde uyarıcı nitelikler barından konuşma üslubuna geçiş yapar.

Şiirde dil ve üslup açısından üzerinde durulması icap eden bir diğer husus ise şiirin ikinci bölümünde “Ama herkes havasında, hain, bencil – –” dizesinin sonundaki iki kısa çizgi ile belirtilen düşünce çizgisidir. Nurullah Çetin, şairin bu tekniği Alman edebiyatında görüp şiirlerinde uyguladığı bilgisini verdikten sonra “bu kısa çizgiler(in) mısram veya cümlelerin şair tarafından tamamlanmamışlığını, bu çizgilerin karşılığı olan boşluğun okuyucu tarafından doldurulması gerektiğini ifade et(tiğini)” belirtir (1997: 298). Rahim Tarım ise Necatigil’in bu işareti Türkçe imladaki üç noktanın karşılığı olarak kullandığını söyledikten sonra bu tercihin nedenini şu şekilde izah eder:

“Necatigil’in bu işaret yerine, Alman imlasındaki düşünce çizgisini tercih etmesinin nedeni, zaman içinde bu işlevleri unutulmaya yüz tutmuş ‘üç nokta (...)’ yerine, dikkati çekmek ve bu düşünme işlevini daha belirgin kılmak olabilir. Başlangıçta, o da bunun farkındadır ancak, onu daha çok ilgilendiren şiirdeki ifade gücüdür.” (2002: 216).

“Dili şuurlu olarak kullanan” (Kaplan, 1998: 200) Behçet Necatigil, şiirlerinde edebî sanatlarla da önem vermiştir. O, bu sanatları “duyguyu, düşünceyi, buluşu, bildiriye eritip kaynaştırıp perçinleme araçları” olarak görmüştür (Çetin, 1997: 303). *Bile/Yazdı* eserinde “Şiir bir durum, bir sorun üzerinde ölçülü konuşan, susunca da bizim düşünmemizi bekleyen bir olgunluktur.” (Necatigil, 2015: 33) diyerek şiirde “ölçü ve derinlik” eksenine dikkat çeken şair, bu şiirinde “Dağların ardından ölüm doludizgin gelir / Terkisinde biri var” dizelerinde bir taraftan at sözcüğünü çağrıştıran “doludizgin” ve “terki” kelimeleriyle tenasüp sanatına kapı aralarken diğer taraftan Mehmet Törenek’in (2005: 132) de ifade ettiği gibi ölümü “doludizgin gelen bir yolcuya, bir atlıya benzet(mek)” suretiyle istiare yapmıştır. Necatigil, “Ama yollar insanlarla kaynaşır / Ama ölümün işi hepsinden aceledir” dizelerinde ise “yolların insanlarla kaynaşması” ve “ölümün işinin acele olması” kelime gruplarıyla insana özgü nitelikleri insan dışı varlıklara ve kavramlara atfederek kişileştirme sanatından faydalanmıştır.

III. Muhteva

Ölümlerle küçük yaşta yüzleşmek zorunda kalan Behçet Necatigil, ölümü çoğu kez içinde bulunduğu olumsuz durumdan bir kurtuluş olarak görmüştür. Şiirlerinde yer yer ölüme duyduğu özlemi dile getiren şair, ölümü yalnızca metafizik bir olgu olarak algılamamış ona ahlaki, sosyal ve psikolojik işlevler de yüklemiştir. O, ölümü aynı zamanda insana doğru davranışları telkin edebilecek bir uyarı ve insanın vicdani muhasebesini yapabilmesi açısından bir kıstas olarak da

görmüştür (Çetin, 1997: 140-145). Nitekim, insanın, ölümü algılaması ve kabullenebilmesi dünyevi olarak algılanan bütün duyguların yok sayılmaya başlandığını gösterir. Ölümün metafiziksel olandan ayrı hayatın olağan akışında seyreden bir gerçeklik olduğu ancak gerçekçi bir bakış açısına sahip olmakla mümkündür. Ölüm, insanoğlunun var olduğu zamandan başlayarak korkuyu içinde barındıran ve adının geçmesi ile birlikte insanın varoluşsal bütünlüğünü zihninde sorguladığı bir kavramdır. Gerçek olmasına rağmen ben'e ve ben'in sevdiklerine hep uzak olandır.

İnsanların gençlik ve olgunluk dönemlerinde ölümü olgusal olarak kabul edişleri arasında farklılık olduğu genel kabulün de ötesinde bilimsel bir gerçektir. Gençlik çağının hayatı ele alışı ve kavrayışında ölüm ve onun bize olan mesafesi hep uzakmış gibi görünmektedir. Ancak zamanla yaşın getirdiği düşünsel olgunluk ve bilinçlilik, diyalektik bir mücadeleye girer. Bu defa, iyiliğin ve kötülüğün savaşının nasıl son bulacağı, geride bırakılacakların yaşamalarına dair derin düşünceler, onlarsız ve onsuz devam edecek hayatın sorgusu başlar. Çünkü ölüm kaçınılmaz bir sonu anlatmaktadır. İnananlar için elbette ki bu son bedensel bir yokluk değildir. Yokluğun ötesinde sonlu olandan sonsuza, duyuşsal olandan ideal olana yelken açtığı bir yolculuktur. Ancak insanlar hayatın kader denilen çizgisinde yollarına devam ederken bazen yaşamın hengâmesi içerisinde bu yolculuğun farkına varmazlar. Bazen de karşılarında bütün çıplaklığıyla duran ölümü kayıpların arkasından söylenen haykırışlarla kavrarlar. Bu haykırış, beraberinde çoğu kez zihinlerde yeniden şekillenen ve kendisine daha yakın hissedilen o soğuk korkuyu beraberinde getirir.

Necatigil'in ölüm temalı şiirleri incelendiğinde şairin gerek çocuk yaşlarda annesinin vefatıyla ölümle yüzleştiği gerekse sağlık sorunları gibi nedenlerle yaşamının hiçbir evresinde ölümden korkmadığı, çoğu kez ölümü arzuladığı söylenebilir. Nitekim, 25 yaşında yazdığı "Yel Değirmeni" isimli ilk şiirinde de ifade ettiği gibi "yaşamayı çoğu zaman azap" olarak gören şair, ölümden korkmak bir yana "ölümün kendisinden uzak olduğundan" (Necatigil, 2014: 17) yakındır.

Behçet Necatigil'in şiirlerinde ölüm kavramı ve olgusunun "1- Şairin ölümü arzulamasına sebep olan hayat anlayışı 2- Ölümü karşılayış 3-Toplumsal bir olgu olarak ölüm" olmak üzere üç açıdan ele alınabileceğini belirten Yılmaz Taşçıoğlu (2006: 355), onun hayat karşısındaki bu kötümser tavrının temel nedenini ise yaşama bakış açısı ve hayat hikâyesiyle izah eder:

"Şairin hayat karşısındaki genel kötümser tavrının birçok nedeni vardır. Bunların başında şairin, insanın varlık içerisinde bulunuşunu net bir şekilde anlamlandıramaması geliyor. Bu felsefi nitelikli etkenden başka hastalıklarla ve huzursuzluk veren aile yapısıyla çok kötü yaşamış çocukluk yıllarından sonra, geçim sıkıntılılarıyla ve çevre baskısı hissederek geçirilen yetişkinlik dönemleri bu ölümü arzulayan tutumun maddî temelini oluşturmaktadır. Buna karşılık yaşama karşısındaki boşluk duygusu, ölüm kavramının şiirlerde böylesine yoğun bir şekilde işlenmesinin bir diğer önemli sebebidir. Kısacası hayat onun için tam anlamıyla bir sıkıntı kaynağı durumundadır." (2006: 355-356).

Behçet Necatigil, orta yaş ve yaşlılık dönemlerinde yazdığı şiirlerde ise gençlik dönemlerinde yazdığı şiirlerin aksine ölüme daha soğukkanlı, olgunca ve hikmet açısından yaklaşmış, âdeta ölüm karşısında hakimane bir tavır takınmıştır (Çetin, 1997: 154). Muhteva açısından incelemeye çalışacağımız, orta yaş denilebilecek 42 yaşında kaleme aldığı "Ölüme Yol" isimli şiirinde de şairin ölüme karşı takındığı bu hakimane tavır hissedilir. Behçet Necatigil'in şiirine başlık yaptığı "Ölüme Yol", Âşık Veysel'in "Uzun ince bir yoldayım / Gidiyorum gündüz gece" dizelerinde de dediği gibi günlük yaşamın hengâmeleri içerisinde bir türlü farkına varamadığımız uzun ama bir

o kadar da kısa olan yolu ifade eder. Nitekim, Türk kültüründe ölüm, Mehmet Törenek'in de belirttiği gibi ekseriyetle bir yolculuk olarak kabul edilmiş; bu yolculuk bazen ölenin kendi başına bir yolculuğa çıkması bazen insanların onu bir yere bırakıp dönmesi, bazen de ölen kişinin alınıp götürülüşü olarak algılanmıştır (2005: 130). Behçet Necatigil de şiirinde inanlara yaşama bir yol ırak, ölüme bir yol yakın imgeleriyle ölüm gerçeğini hatırlatır. Şair, şiirinde dağların ardından, atın terkisinde doludizgin gelen ölümün, dünyanın telaşına kendini kaptıran insanlar tarafından fark edilmediğinden dert yanar. Âdeta okurlarına zahirî dünyadaki tüm uğultuların bânîni yaşam karşısındaki sağırlığını anlatır. Şiirinde “Ama ölümün işi hepsinden aceledir” uyarısında bulunan şair, her şeyin bir yana itildiği ve ölümü engellemenin veya durdurmanın mümkün olmadığı bir ortamda “vaktiyle vaizlik ve müftülük görevlerini icra etmiş bir babanın” (Çetin, 1997: 3; Sarısayın, 2005: 15) oğlu olmanın da vermiş olduğu bir edayla “Önce ölüm! Ölüme yol!”, “Önce ölüm! Ölüme yer!” uyarıları eşliğinde günlük yaşamın sıradan akışına kendini kaptıran, ölümü düşünmeyen insanlara ölümün kaçınılmaz olduğunu hatırlatır:

“Dağların ardından ölüm doludizgin gelir
Terkisinde biri vardır.
Ama yollar insanlarla kaynaşır
Ama dünya telaşında hepsi
Ama ölümün işi hepsinden aceledir
Ama yollar tutulmuş, geçilecek gibi değil.
Bir anda her şey bir yana itilir
Önce ölüm! Ölüme yol! ” (Necatigil, 2014: 162).

Behçet Necatigil, bunu yaparken “Körece”, “Gecede Hatırlamak”, “Kısık”, “Gençlik” isimli şiirlerinde olduğu gibi bu şiirinde de okurlarına ayet ve hadislerden hareketle dinî birtakım mesajlar vermeyi de ihmal etmez. Şiirinin ilk bölümünde Nurullah Çetin'in tespitiyle Kur'an'ın 78. ayetindeki “Nerede olursanız olun, ölüm sizi yakalar.” emrini hatırlattır (1997: 262).

Behçet Necatigil, şiirinde “halk edebiyatının değişik türlerinden yararlanmış ve oradan aldığı bazı motifleri ya aynen ya da kendi sanat anlayışına göre yeni form içinde kullanmıştır.” (Çetin, 1997: 243). Özellikle şiirlerinde insanlığın karanlık dönemlerine ait mitosların değişmeyen yönlerini yakalamaya çalışan Necatigil, onları olduğu gibi aktarmak yerine daha çok günümüzün şartları arasında bağlantılar kurarak verir (Tarım, 2002: 101). Küçük yaştan itibaren ilgi duyduğu masal ve efsanelerle dolu halk edebiyatından yararlanan şairin, içinde ilginç mazmunları barındıran divan edebiyatı ile mitolojik kavramlardan dolayı özel bir ilgi duyduğu Batı edebiyatıyla zenginleştirdiği, üç kaynaktan beslediği bu mitolojik motiflerle onlara yeni manalar yüklediği, bunlar vasıtasıyla da şiirine anlaşılmazlık, kapalılık kattığı bilinmektedir (Kömürcü, 1996: 441). Necatigil'in bilinen bir başka özelliği de kelimeleri farklı anlamlar çağrıştıracak biçimde kullanmasıdır (İleri, 1999: 11). Ancak o, kapalı, örtülü, mecazlar altında saklı bile olsa iyi bir şiirin yazılış sebebini ve manayı açığa çıkarmaya yarayacak ipuçlarını içinde barındırması gerektiğini düşünür (Necatigil, 2015: 78).

İncelediğimiz bu şiirde de şair, “Dağların ardından ölüm doludizgin gelir” dizesinde “dağ”, “at” ve “terki” gibi Türk mitolojisinde önemli bir yere sahip simgeleri kullanarak şiirine hem kısmi kapalılık katmış hem de mitolojik çağrışımlara kapı aralamak suretiyle şiirini zenginleştirmiştir. Nitekim, şiirlerde de tıpkı masallarda olduğu gibi dağlar ne kadar yüceyse ardı o kadar gizemlidir. Fuzuli Bayat “Türk Mitolojisinde Dağ Kültürü” üzerine kaleme aldığı yazısında folklor malzemelerinde dağın tıpkı orman gibi gerçek dünya ile ebedî dünyanın, yaşamla ölümün, gizli

olanla açık olanın sınırını oluşturduğunu, bu yönüyle öteki âleme açılan bir kapı işlevini yerine getirdiğini belirtir (2006: 48). Necatigil de şiirinde "dağ" veya şiirde kullanıldığı şekliyle "dağların ardı" motifiyle hayat ile ölümün ayrıştığı o gizemli sınıra işaret etmekle kalmaz, ölümden önce dağın bu yüzünde ölümlle yüzleşmek istemeyen insanları betimlemek suretiyle yok olmaya yüz tutan insani değerleri de gözler önüne serer.

Anadolu folklorunda ata da dağda olduğu gibi ayrı bir önem atfedilmiştir. Mezar taşlarına at motifinin çizilmesi, ilkel çağlarda atın ölen sahibiyle birlikte gömülmesi ona atfedilen bu değerlerin birer somut göstergeleridir. Ata verilen benzer değeri edebî metinler cephesinden Alp Er Tunga, Oğuz Kağan gibi Türk destanları ile Dede Korkut gibi halk hikâyelerinin yanı sıra Dadaloğlu, Karacaoğlan gibi birçok halk şairinin şiirlerinde de görmek mümkündür (Yardımcı, 2013: 91-106). Ayrıca Hz. Muhammed'in miraca çıkarken bindiğine inanılan Burak'ına, Hızır'ın Boz At'ına, Köroğlu'nun Kır At'ına ölümsüzlük sembolü olarak birtakım kutsiyetlerin atfedildiği de unutulmamalıdır (Doğan, 2006: 21). Muhtemelen Behçet Necatigil de tarih boyunca Türk kültüründe ata verilen bu önemden olsa gerek şiirinde "Dağların ardından ölüm doludizgin gelir / Terkisinde biri vardır." dizelerinde ölümü atla ilintileyerek ona bir kutsiyet atfetmiştir.

Necatigil, bahsedilen dizelerde ölümü, dağların ardından doludizgin gelen ve terkisinde birini taşıyan bir atlıya, yolcuya benzetir (Törenek, 2005: 132). Onun şiirinde at, aynı zamanda 20. yüzyılın halk şairlerinden Ruhsatî'nin "Deli Gönül" şiirinde "Bindirir ölüm atına / Yarın iletirler Hakk'ın katına" (Kaya, 2007: 9) dediği gibi ölüm günü gelen kişiyi "Hakk'ın katına" ileten bir elçi görevi görür. Behçet Necatigil'in şiirinde dikkat çektiği benzer ilintiyi, Mehmet Törenek'in "Yol ve Yolculuk Benzetmeleri Bağlamında Şiirimizde Ölüm" adlı yazısında "ölümün atlıya, bir yolcuya benzetilmesinden" hareketle mevzubahis ettiği Necip Fazıl Kısakürek'in "Yağız At" şiirinde geçen "İşaret bekliyorum, yağız atım eyerli / Yanarım sorarlarsa, ne getirdin değerli?" (2005: 133) mısralarında da görmek mümkündür. Necip Fazıl Kısakürek de tıpkı Behçet Necatigil gibi şiirinde atı, ölümlle ilişkilendirmenin ötesinde beklenen işaretin gelmesi durumunda ölüm yolcusunu ebedî istirahatgâhına götürecektir bir elçi olarak tasavvur etmiştir.

Behçet Necatigil, *Bile/Yazdı* isimli eserinin "Şiir Anlayışım / Dil Tutumum" bahsinde şiirlerine kendisini var eden eşyaların, evlerin, insanların, ortak yaşamın izdüşümlerinin yansıması gerektiğini söyler. Yazdıklarının toplumun kültürel değerlerinden, yüzyıllardan günümüze sürüp gelen diri kelimelerden, deyimlerden, söz ve edebiyat sanatlarından beslenmesini istediğini belirtir (2015: 50). Necatigil, bu düşüncesinin bir tezahürü olsa gerek şiirinde kaynağını Türk mitolojisinden alan "at", "terki", "dağ" gibi motiflere yer vermiştir. Daha önce şairin folklor malzemesi açısından önem arz eden kimi mitolojik motifleri değiştirdiğini, onlara yeni manalar yüklediğini belirtmiştik. Necatigil'in bu şiirinde de benzer bir yola başvurduğu, Beydilli Türkmenleri ile Baraklarda evlenecek olan kızın, terkisinde bir oğlan çocuğunun bulunduğu atla gezdirilmesini konu edinen gelin hikâyesi ile Anadolu'da ahırdaki at kişnerse o evden bir ölü çıkacağına olan batıl inancı harmanladığı anlaşılmaktadır.¹

¹ "Beydilli Türkmenleri ve Baraklarda, gelin ata binince onun önüne yastık verilir. Atın terkisine de bir oğlan çocuğu alınır. Atın başını bir adam çekerken atın kuyruğunu da bir adam tutar. Bu şekilde zilgıt sesleriyle köyün etrafında at ile dönülür."

(...)

Artvin'de ahırdaki hayvanlar acı acı bağırır ve at kişnerse, o evden bir ölü çıkacağına inanılır ki bu inanış atın ölümün haberini verdiği şeklindeki bir kabulün sonucudur." (Yardımcı, 2013: 96-97).

Şiirin ilk bölümünde mitolojik motiflerle ölümün gelişini betimleyen şair, şiirinin ikinci bölümünde ise bu sefer o yolculukta ölümünün gölgesindeki yaşamı tasvir eder. İlk bölümde dağların ardından atın terkisiyle gelen ölümün adresi bellidir: “Dopdolu bir taşıtta” yavaşça “– Hiç halim yok, ayakta duramıyorum.” diyen “çok yaşlı bir kadın.”. Etrafındakiler ölüme bent çekercesine yolları kapatmışlardır. Ayakta dahi duramayacak kadar mecali olmayan yaşlı kadının ölüm çılgılığı ise “sağır uğultuda” bir türlü duyulmaz. Çünkü yollar ölüme yol vermeyecek kadar kalabalık, insanlar hiç ölmeyecek gibi telaşlı, bencil ve umarsız:

“ – Hiç halim yok, ayakta duramıyorum.
Dopdolu bir taşıtta sanki bir kadın
Ama çok yaşlı bir kadın
Sanki yavaşça böyle demiştir.
Ama sağır uğultuda duyulacak gibi değil,
Ama herkes havasında, hain, bencil - -
Bir anda her şey bir yana itilir
Önce ölüm! Ölüme yer! ” (Necatigil, 2014: 162).

İnsanoğlu, varlığının tahlilini çoğu kez yokluğun perdesi kapalıyken yapar. Oysa hakikat, yokluğun perdesi aralıyken görülmelidir. Hakikatten korkan ve kaçan insan, varlığının tüm sırrının ölümden gizli olduğunu unutmaz. Behçet Necatigil de şiirinde hayat tüm hızıyla ölüme yol alırken ölümü unutan, yaşamlarında “ölüme yer” vermeyen insanlara hakikatin perdesini aralayarak ölüm gerçeğini izletir. Bunu yaparken okuyucuya ölüm ile yaşamı mukayese etme imkân sunar, onu düşünmeye sevk eder.

Behçet Necatigil, “Sanatçının Ruh Sayısı” isimli yazısında Alman şair ve denemecilerinden Gottfried Benn’in eserinde şairin yaşamı ile eserleri arasında bir özdeşliğin bulunamayacağı görüşünden yola çıkarak şairleri tek ruhlu ve çok ruhlu olarak ikiye ayırır. Eserleriyle özel hayatı ve yaşadığı çevre arasında bağ bulunan şairleri tek ruhlu, bulunmayanları ise çok ruhlu şair olarak görür (Kolcu, 2010: 16-30). Kendi hayatından izler taşımayan olayları, durumları şiirinde ele almayı uygun bulmayan Necatigil, kendisini ise tek ruhlu bir şair olarak addeder (Kolcu, 2010: 169). Nitekim, şairin bu şiirinde anlattıklarında yaşantılarının ve gözlemlerinin izdüşümleri görülür. Henüz iki yaşında iken annesi Fatma Bedriye Hanım’ın² vefatıyla ölüm gerçeğiyle yüzleşen şair, iç dünyasındaki buhranını, insanoğlunun ölüm karşısındaki çaresizliğini kelimelerle anlatmaya çalışırken erken yaşta kaybettiği annesiyle birlikte örselenen yaşam bağının izlerini dizelerine taşımıştır. Annesinin acısını ve boşluğunu ilerleyen yaşlarda çok daha derinden hisseden şairin bu şiirinde ölümü, “22 yaşında hayata veda eden annesi” (Sarısayın 2005: 17) gibi genç bir kadın figürüyle değil de yaşam karşısında ayakta duramayacak kadar mecali olmayan “çok yaşlı bir kadın” ile imgelemesi hiç şüphesiz ki bilinçli bir tercihtir. Bu tercihte ölümü annesi gibi genç birine konduramamasının yanı sıra annesinin ölümünden sonra bir süre yanında kaldığı felçli nenesi ile yıllar sonra kendileriyle birlikte yaşamak zorunda bırakılan felçli kayınvalidesiyle ilgili yaşanmışlıkların önemli bir payı vardır. Nitekim, kızı Ayşe Sarısayın, babası Behçet Necatigil’i anlattığı *Çok Şey Yarım Hâlâ* isimli eserinde annesinden işittiklerinden hareketle babasının, kendi annesini çok küçük yaşta kaybetmesinden sonra bir süre anne tarafından nenesinin yanında kaldığını, ona çok bağlandığını, yıllar sonra nenesinin felç

² Behçet Necatigil’in annesi Fatma Bedriye Hanım ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Sarısayın, 2005: 17.

geçirdiğini ve ölene kadar baba tarafından dedesinin oturduğu evin girişindeki küçük bir odada kaldığını belirtir (2005: 21).

Sarısayın, anneanesi Lebibe ile ilgili paylaştığı bilgilerde ise babasının felçli kayınvalidesiyle yaklaşık yirmi yıl aynı evi paylaştığı bilgisini verir (2005: 23). Anneannesinin 1968 yılında ölene kadar yanlarında kaldığını söyleyen Sarısayın (2005: 128), hem baba tarafından nenesinin hem de kendi anneannesinin, babası Necatigil'in yaşamına ve sanatına olan etkisini yıllar sonra bahsi geçen kitabında şu şekilde açıklar:

"Anneannesinin (nenesinin) yaşamının son yıllarında, dedemin yanına sığınmak zorunda kalması, babamı oldukça etkilemiş. Ne garip bir rastlantı ki, henüz yirmili yaşlarındayken yazdığı 'Ninelere' şiirini oluşturan gözlemler ve duygular, felçli anneannemle yaklaşık yirmi yıl aynı evi paylaşmaları sonucu, neredeyse tüm yaşamı boyunca eşlik etmiş babama..." (2005: 23).

Nurullah Çetin ise daha önce bahsi geçen çalışmasında Behçet Necatigil'in, "Pencere" isimli tiyatro oyununu uzun yıllar birlikte yaşamak zorunda kaldığı kayınvalidesi üzerine kurduğunu, oyununda kayınvalidesinden ötürü eşiyile yaşadığı sıkıntıları, kayınvalidesinin yaşlılık ve hastalık sorunlarını ayrıntılı bir biçimde anlattığını söyler (1997: 15).

Şairin ölümle ilintili olmasa dahi yaşlı insanlarla ilgili benzer psikolojik yaklaşımlarını 27 yaşındayken rüyasında kendisini ihtiyarlamış, eş ve dostları tarafından terk edilmiş, karısı ölmüş, yarı kötürüm kalmış olarak gördüğü "İhtiyarlık" şiiri (Necatigil, 2014: 24) ile yine gençlik devresinde ocak başında aklıktan ağlayan torunlularını avutmak için tencerede çakıl taşlarını kaynatan ihtiyar bir kadını betimlediği "Sıcak Mutfak" (Necatigil, 2014: 323) adlı şiirinde de görmek mümkündür.

Bu bilgiler referans alındığında Necatigil'in şiirinde annesini, annesinden sonra kaybettiği felçli nenesini ve kayınvalidesini düşünerek ölüme uhrevi bir çerçeve çizdiği söylenebilir. Hayatının her devresinde ölümle iç içe yaşayan Necatigil, bir nevi yaşamdaki tüm bu suretlerin annesi gibi ölümle birlikte yok olacağı/silineceği gerçeğini yaşamlarında "ölüme yol ve yer vermeyen" insanlara anlatmaya çalışmıştır.

Sonuç

İnsan yaşamını bir bütün olarak gören Behçet Necatigil'in şiirlerinde ölüm teması önemli bir yer tutar. Geleneksel şiir ile modern şiir arasında *Arada*'da kaldığı yıllarda kaleme aldığı "Ölüme Yol" şiiri, şairin günlük yaşantımızda bir türlü farkına varmadığımız ya da varmak istemediğimiz ölüm gerçeğini halk şiirindeki mitolojik unsurlarla harmanlayarak verdiği bir şiirdir. Behçet Necatigil, bu şiirinde ölümü bir nevi yolculuk olarak görmüştür. Ancak o, bu ölüm yolculuğunu Nurullah Çetin'in şairin şiirlerinde ölümle ilgili genel değerlendirmesinde belirttiği gibi metafizik bir olgunun yanı sıra yaşantılarından hareketle daha ziyade psikolojik ve sosyal boyutlarıyla da ele almıştır.

Necatigil, muhtevaya önem vermekle birlikte vezin, kafiye ve nazım şekillerini biçimin birer yapı taşı olarak görmüştür. Bu şiirinde de içerikle biçimi aynı terazide dengeleyen şair, mısra sonralarında ses benzerliklerinin yanı sıra kelime tekrarları, iç sesler ve nakarat dizeleriyle hem şiirine müzikalite katmış hem de anlam açısından muhtevayı işlevsel kılmıştır.

Kaynakça

- Bayat, F. (2006). “Türk Mitolojisinde Dağ Kültü”, *Folklor/Edebiyat*, 12(46), s. 47-60.
- Coşkun, M. V. (2015). *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Cöntürk, H. (1964). *Behçet Necatigil ve Edip Cansever Üstüne*, Ankara: Kardeş Matbaası.
- Çetin, N. (1997). *Behçet Necatigil Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Doğan, O. (2006). *Bozkır Kavimlerinin Kültür ve Mitolojilerinde At*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Enginün, İ. (2006). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İleri, S. (1999). *Kırık İnceliklerin Şairi Behçet Necatigil*, İstanbul: Kaf Yayıncılık.
- Kaplan, M. (1998). *Şiir Tahlilleri II*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (1999). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaya, D. (2007). “Sivas’ın Gurur Kaynağı: Âşık Ruhsatı”, *Hayat Ağacı*, (8), s. 90-93.
- Kolcu, A. İ. (2010). *Behçet Necatigil’in Poetikası*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Kömürcü, M. (1996). “Behçet Necatigil’in Şiirlerindeki Batı Mitolojisine Ait Kavramlar Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), s. 439-453.
- Necatigil, B. (1989). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Necatigil, B. (1999). *Düzyazılar II*, haz.Tanyeri, A.- Yavuz, H., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (2014). *Şiirler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (2015). *Bile/Yazdı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özkarcı, A. Ö. (2016). *Asla Konuşmayacaksın, Behçet Necatigil Üzerine Yazılar*, İstanbul: Edebi Şeyler.
- Pazarkaya, Y. (2016). *Unutulmak İsteyen Şair Behçet Necatigil 100 Yaşında*, İstanbul: Sözcükler Yayınları.
- Sarısayın, A. (2005). *Çok Şey Yarım Hâlâ Yarım, Ayşe Sarısayın Babası Behçet Necatigil’i Anlatıyor*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tarım, R. (2002). *Kültür, Dil, Kimlik Behçet Necatigil’in Şiir Dünyası*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Taşçıoğlu, Y. (2006). *Dar Vakitlerde Geniş Zamanlar: Behçet Necatigil’in Şiiri*, İstanbul: 3F Yayınevi.
- Törenek, M. (2005). “Yol ve Yolculuk Benzetmeleri Bağlamında Şiirimizde Ölüm”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12(28), s. 129-143.
- Üstünova, K. (2006). “Ama’nın İşlevleri”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(10), 79-92.
- Yardımcı, M. (2013). “Koroğlu’nda ve Edebiyatımızda At Kültü”, *Kültür Evreni*, (18), s. 89-107.